

KARACAOĞLAN'IN DÜNYA GÖRÜŞÜ VE EĞİTİM ANLAYIŞI

Yrd. Doç. Dr. Fuat ÖZDEMİR

ABSTRACT

Karacaoğlan was one of the most important poet in the Turkish Popular Literature. He appreciated "human love". To him, a mature man meant the one who told the truth everytime. His view of life can be sammarized in these two points.

Halk edebiyatımızın önde gelen ozanlarından Karacaoğlan'ın dünya görüşü ve eğitim anlayışı bu yazının konusunu oluşturmaktadır. Karacaoğlan'ın dünyaya bakışının temelinde sevgi vardır. Şiirlerinde geçen kadınlarda, insan sevgisini somutlaştırmak için ön plana çakırmıştır. Karacaoğlan'a göre olgun insan sözüne sahip olan insandır. Ozanın dünya görüşü ve eğitim anlayışı eserlerinden örnekler verilerek incelenecektir.

Güneyin ünlü ozanlarından Karacaoğlan ve onun şiiri halk şiirinin köklü geleneğinin sonucu ortaya çıkmıştır. Türk toplumunun uzun sayılabilecek şiir geleneği Karacaoğlan'ın şiirini yaratmış, aynı şiir geleneği 17. yüzyılın bu büyük ozanının şiirini günümüze kadar getirmiştir.

Halkın da katkısıyla bugüne kadar gelen Karacaoğlan şiiri, bir şiir akımı bir gelenek hatta bir edebiyat okulu olarak değerlendirilebilir. Başka ozanları etkilemesi, onun tarzında söyleyen başka Karacaoğlanların ortaya çıkması, kendi şiirlerinin varyantlarının çok olması, hatta günümüzün kimi çağdaş ozanların Karacaoğlan şiir tarzını denemeleri (M.Cevdet, Tanıdık Dünya) onun şiirinin bir edebiyat okulu ve bir akım olduğunun göstergesidir.

20. yüzyılın çağdaş ozanlarını etkileyebilecek kadar güçlü olan "Karacaoğlan şiir geleneği"nin özellikleri nelerdir? Bu şiir çağında çevresini ve Türk toplumunu şiirleriyle etkileyen bu ozanın topluma eğitici yönde mesajları nelerdir? Bütün bu soruların cevapları, Karacaoğlanın şiirinde çok net biçimde bulunmaktadır.

Karacaoğlan'ın dünyaya bakışının temelini sevgi oluşturmaktadır. Onun şiirlerinde kavga, savaş, vurma, kırmak ve öldürmek gibi temalara rastlanmaz. Bu özellikleri dikkate alındığında onu, çağının sevgi ve barış ozanı olarak değerlendirmek mümkündür. İnsan ve doğa sevgisi onun şiirinin temelini oluşturmakta ve yüzyıllar boyunca yaşamasını sağlamaktadır.

Karacaođlan'ın Őirlerinde çok kadının adının geçmesi onun, her gördüğü kadına aŐık olması biçiminde yorumlanmamalıdır. Ondaki bu geniŐ sevgi yelpazesi göçebe hayat tarzından kaynaklanan bir sevgidir ve evrensel bir sevgi niteliğindedir. Bu nedenle Őirlerindeki kadınları, kadın adlarını insan sevgisini anlatmak daha somut hale getirmek için bir araç olarak kullandığını dűŐünmek yanlış sayılmaz.

Bu kadar sevgi dolu, insanları kırmayan bir ozanın, dűnyadan isteklerinin çođuna kavuŐtuđu söylenemez. Ölüm, kendi yaŐayıŐ biçimini dűnyadaki baŐka çarpıklıklar bu büyük ozanın dűnya grűŐünü etkilemektedir. Bu nedenle, sevgi dolu ozanımız kimi zaman, dűnyadan sođumuŐ ve nefret etmiŐtir. Her Őeyden sorumlu tuttuđu felek, onun dűnyaya bakıŐında önemli bir role sahiptir.

Ona göre, dűnyadaki çarpıklıkların sorumlusu ve kendi isteklerinin tek engelleyicisi felektir. Dűnya geçicidir, Karacaođlan dűnya nimetlerinden az da olsa yararlanmak ister, ama felek bırakmaz :

Őu yalan dűnyaya geldim geleli
Őakıyıp gűlmedim ey zalim felek
Her ne tutdum ise aldın elimden
Nice bir divane dolanam felek

Karacaođlan, hayata sıkı sıkıya bađlı olmasına, dűnyayı çok sevmesine rađmen umutları kırıldıđı için dűnyaya dolayısıyla Tanrı'ya kűskündür. Bu nedenle ktűlűklerle dolu bu dűnyadan giderken fazla direnmemektedir :

űryan geldim gene uryan giderim
lmemeye elde fermanım mı var
Azrail gelmiŐ de can talep eyler
Benim can vermeye dermanım mı var

Karacaođlan'ın dűnyaya olumsuz bakmasında talihin yanı sıra dűnyadaki insanların olumsuzlukların da etkisi vardır. Ozanımızın topluma yönelttiđi eleŐtirilerin odak noktasını bu ikincisini oluŐturmaktadır. Ona göre, dűnyada var olan gűzellikleri yeterince görmeyen, anlamayan onlara deđer vermeyen insanlar vardır. Bunlar, insanları sevmeyen, kűk gören, varlıklarının deđerini anlamak istemeyen kimselerdir. Oysa insan, sevmenin ve aramasını bildikten sonra dűnyada her Őey vardır.

Karacaoğlan'ın Őu dizeleri bu konuda öđđüdü ve ince yerginin bence en güzel örenklerindendir :

Gam çekme haline divane gönül
Sana da bulunur ilde neler var
Ayva mı eksik turunç mu yoksa nar
Sun elini beri dalda neler var
ya da
Kimi cennet ister kimi cehennem
Cennetten beride yolda neler var

Karacaoğlan kimi zaman ne kadar umutsuz olursa olsun gene de içinde yaşadığı topluma karşı kendini sorumlu saymakta kendi hayat deneyimlerini toplumun eğitiminde kullanmaya çalışmaktadır. Karacaoğlan bir eğitimci ya da bir filozof değildir. Ama, deneyimleriyle kendi toplumuna, giderek insanlığa birtakım öđđütlerde bulunur, mesajlar verir.

Karacaoğlan'da doruk noktasına ulaşan bu anlayış aslında halk ozanlarının şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Halk şairleri bir yandan ataları olan "ŞAMAN" dan beri toplumun edebiyat, müzik ihtiyaçlarını karşılarken öte yandan gene toplumun haber taşıyıcıları, bilicileri, sorunlarına çözüm arayıcıları, sorunları gerekli yerlere ilericileri konumuna da sahiptirler.

İşte bu rolleri gereği halk ozanları bir yandan toplumun sanat zevkini karşılarken diğer yandan da hayat deneyimlerini sonucu demek olan şiirleriyle topluma çeşitli mesajlar verirler, bireylerin toplum içerisindeki davranışlarını düzenlemede uyarıcı görevler üstlenirler. Kısaca, yaygın eğitimin önde gelen temsilcilerindendirler.

Ozanlar, eğitici görevlerini yerine getirirken kendi deneyimlerinden olduğu kadar Türk toplumunun hayat felsefesi demek olan özlü sözlerden, atasözlerinden çokça yararlanırlar. Çünkü bu tür sözler hayat felsefesini yansıttığı gibi insanların nasıl davranacağını, davranması gerektiğini belirleyici niteliğe de sahiptirler.

İşte toplumda önemli bir etkiye sahip olan halk ozanları kendi deneyimleriyle birlikte özlü, güzel sözlerden de yararlanmışlar, onları toplumun eğitiminde kullanmışlardır. Bunların başında da Karacaoğlan gelmektedir. Onun şiirlerinde bu tür eğitici, yol gösterici sözlerin çok olduğu dikkat çekicidir. Onun bu tür sözlerinin yer aldığı şiirlerinden söz etmek bu yayının sınırları içerisinde mümkün değildir. O nedenle birkaç örnek üzerinde durmakla yetineceğim.

Karacaoğlan'a göre olgun insan ne zaman konuşacağını, ne zaman dinleyeceğini bilmelidir: Çok konuşmak yerine az konuşmak daha etkilidir :

Mecliste arif ol kelamı dinte

El ikin söylerse sen birin söyle

İnsanların, her Őeyden önce insan olarak görülmesi ve sevilmesi görüşündedir Karacaoğlan. Bu nedenle insanın bir başkasını küçük görmesine karşıdır :

Alaklarda otur göster kendini

Katı yükseklerden uçucu olma

Ozanımıza göre, kişi kendi değerini gene en iyi kendi yüceltir, kişinin değerini kendi çevresinde bilir :

ağır Karacaoğlan ağır

Taş düştüğü yerde ağır

Bu sözleriyle Karacaoğlan, bir yerde bilinçsiz olarak yerin çekim gücünü de belirtiyor.

Karacaoğlan Şiirlerinin çoğunda kadınların huy güzellikleri üzerinde durur. Fiziksel güzelliğin gerçek güzellik olmadığını belirtir.

Güzelin kıymetin bin altun değer

Netmeli güzeli huy olmayınca

İyi gün dostlarından da yakın Karacaoğlan :

İyi günde yaran aħbap çok olur

Dar günümde dost bulunmaz nedendir

Karacaoğlan'ın öğütlerinin önemlilerinden biri okuma. Öğretme zerinedir :

Sana  sözüm var sakın unutma

Biri ğren, biri ğret, biri yaz